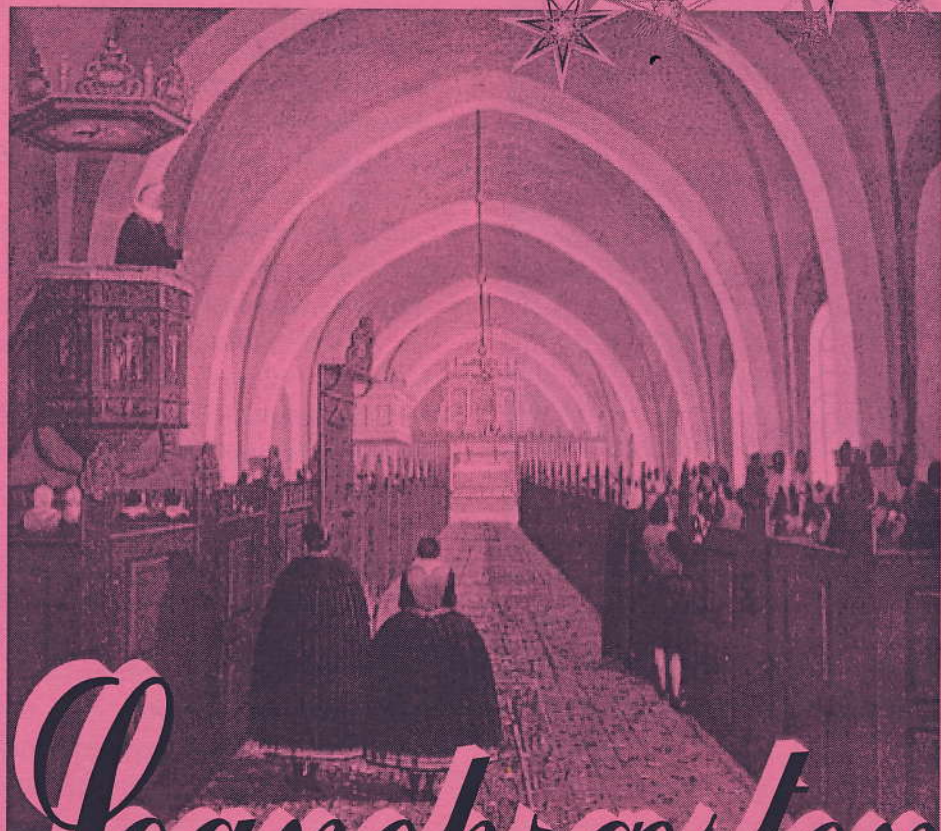

MÅNEDSBLADET

Glemmer du

10 års jubilazums nummer

Sognepræsten FORTÆLLER

Nr. 4 - April 2003

Tårnby Kommune - Lokalhistorisk Samling

Forsideillustration:

Johan Jacob Bruun: Prospect af Taarnby Kirche paa gammel Amager-land.
Anno 1748. Det er sandsynligvis et barn der her bæres til dåben.

*I denne udgave af "Glemmer du" er der hentet inspiration fra:
Liber Daticus 1738-1865 i kopi på Lokalthistorisk Samling*

ISSN 1397-5412

Glemmer du er udgivet af: Tårnby Kommune - Lokalthistorisk Samling
Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen
Layout: Vicky Bonde

Sognepræsten fortæller

Sognepræsten har siden middelalderen haft andre opgaver end lige de kirkelige handlinger. I følge kirkeordinansen af 1537 og danske Lovs 2 Bog skulle sognepræsten prædike, døbe, sørge for nadver, skriftemål og sjælesorg samt kristelig oplæring og fattigforsorg.

Den kristelige oplæring førte efterhånden til at præsten fik overansvaret for det lokale skolevæsen og han var født formand af skolekommissionen indtil 1933.

Han stod i spidsen for det lokale fattigvæsen indtil kommunalreformen i 1867-68. Dette økonomiske ansvar førte endvidere til, for en kort årrække, at han deltog i det politiske liv, idet han var født medlem af sogneforstanderskabet fra 1842-55.

Udover disse forpligtelser fik han som statens lokale repræsentant også opgaver indenfor sundhedsvæsenet. Han underskrev f. eks, kokoppeattester, og førte tilsyn med jordemødrene indtil 1810. Det var også præsten der registrerede fremmede der kom til sognet, udfyldte folketællingskemaer samt personoplysningerne i skudsmålsbøgerne.

*Lamberth Daniel Bruun, f. 8.10.1754 i Bunderup på Sjælland.
Sognepræst i Tårnby Kirke 1791 - 1839,
og har også skrevet i Liber Daticus.*

Afgifter og bøder opkrævet af sognepræsten i 1700-tallets slutning

Nu om stunder klager man over de mange forskellige skatter og afgifter man som borger må lægge i de forskellige kasser hos kirke - stat - amt - og kommune. I 1700-tallet var tiderne absolut ikke anderledes, men årsagerne til bøderne og afgifterne var andre.

I Tårnby sogns Liber Daticus (1738-1865) skrev sognepræsten (i det citerede N.R. With) nærmere om de personer og de episoder, der førte til, at bøder og afgifter skulle tilfalde amtstuen.

Liber Daticus er sognepræstens kaldsbog eller embedsbog, hvor han indførte afskrifter af administrative skrivelser, biskoppens visitater, oplysninger om kirkens vedligeholdelse og stand, oplysninger om sognets skoleholdere og degne, statistikker over befolkningen og de ældste indførsler vedrørende konfirmationerne i sognet.

"Efterrætning som aarligen indhentes fra Amtsstuen til at bielægge Amtsforvalterens Regnskaber angaaende Leyermaal, Hellig Dags Bøder, Copulations Penge, it: Degnetrave etc." - som der står i Tårnby sogns Liber Daticus.

Disse oplysninger begynder i året 1762.

Lejermål

Med lejermål forstås samliv udenfor ægteskabet, der jo kan give sig udslag i et barn. For denne "utugt" skulle der betales bøder, og synderne skulle afgive åbenbare skriftemål i menighedens på-

Stik af Rieter ca. 1899: En Kone bærende i stæden for Jordmoderen et Barn til Daaben i Taarnby paa Øen Amager

hør. Skriftemålet blev som oftest anvendt som straf, når kvinderne fødte udenfor ægteskab. Dette oplyste omkring 1767.

Det bedste var hvis man fik fat i faderen, for derved undgik sognet, at skulle betale understøttelse til barnet.

I 1762 er der ikke nogen lejermålsager, men i 1763 nævner præsten, at et kvindemenneske fra København Marie Pedersdatter fødte et uægte barn. Hun udlagde en norsk landsoldat ved navn Ole som barnefader. Hun boede et par

dage hos en husmand i Sundby-øster, hvorefter hun forsvandt. Hvor hun blev af, vidste præsten ikke.

Et andet uægte barn var født af Karen Pedersdatter, som tidligere havde sat hele 4 uægte børn i verden. For den vedblivende "utugt" blev hun ved Tårnby Birketing dømt til at sidde i børnehuset. Men hun appellerede sagen og var derfor endnu ikke "kommet til at udstaa Kirkens Disciplin" det vil sige åbenbare skriftemål.

"Udi Aaret 1766 ere 2 de uægte Børn blevne fødte her i Taarnby Sogn, for hvilke Lejermaale som i sin Tid til Kiøbenhavns Amtsstue ere bleven Anmeldte, Bøder til hans Kongl. Mayst skulde betales."

En anden udlagt barnefar var Hans Olsen, søn af husmand Ole Christophersen i Sundbyvester, "som siden skal have begivet sig til Kiøbenhavn, dér givet sig i Kongens Tjeneste som Matros, i det enkle Haab at han paa den Maade skulde blive befriet for Kirkens Disciplin og Bøder", og vi kan jo tilføje, for at undgå et livslang ansvar, men det var måske straf nok at komme i Kongens klæder.

Sabbattens overtrædelse

Ved forordning af 12.3.1735 om helligholdelse af søn- og helligdage havde alle pligt til at gå i kirke på søn- og helligdage, samtidig var det forbudt at feste på disse dage.

Tårnby kro ca. 1950. Det var dog ikke denne kro, der omtales i teksten, men en anden der lå på modsatte side af Englandsvej. Kroen her var indrettet i det gamle fattighus.

*Brudesølvet fra Tårnby kirke.
Hvor gammel den er vides ikke men på
kæden er en mønt, der var præget til erin-
dring om Chr. VII og Dronning Caroline
Mathildes sidste falkejagt på Amager i
1772.
Den blev sidste gang benyttet ved et bryl-
lup i 1969.*

Bestemmelserne blev indskærpet i 1748, men her tillod man dog igen fester på hverdage. Kravet om tvungen kirkegang blev fastholdt indtil en ny forordning trådte i kraft 26.3.1845, og reglerne angående helligdage blev lempet.

I 1772 er *"Sabbatens Overtrædelse bleven saa almindelig, at det er umuligt enten at vide samme, eller derom at anmelde noget i Særdeleshed"* skriver præsten.

De overtrædelser af helligdagene som præsten mødte i 1760'erne og 70'erne var først og fremmest besøg på sognets kroer *"hvor jeg ikke kommer"* som præsten skynder sig at skrive. Men han nævner dog en sag fra den 11. oktober 1772, hvor der var sket noget på Tårnby kro hos Poul Pedersen Raagaard. Men præsten var ikke i stand til at anmelde nogen personer, der var til stede - der synes dog at være gjort noget fra biskoppens side for at få denne "uorden" til at stoppe blandt andet efter et slagsmål samme sted. Muligvis har det udmøntet sig i en bøde.

En anden sag var en udpantning *"for en del Penge"* i 1770 hos en husmand, i Sundbyvester 2. søndag efter advent - det skete endda midt under gudstjenesten. Så præsten beklagede sig over *"at saadanne som skulde have Indseende med"* at sabbatten blev overholdt det vil sige retsbetjentene, burde have vist sig som et godt eksempel for resten af menigheden.

*Maglebylille Mølle, den gamle mølle, der omtales lå øst for landsbyen.
Foto Carl Flensburg ca. 1900.*

Copulationspenge

- eller vielsespenge blev opkrævet efter en forordning af 7.5. 1661. Det var en afgift, der blev betalt ved vielser i kirke eller priathjem, afgiftens størrelse var af-

hængig af stand og indtægt. Afgiften bortfaldt ved en ny forordning af 12.9.1792, dog ikke i Købehavn hvor den først blev afskaffet i 1868.

De par, der indberettes i Tårnby sogn, er dog først og fremmest folk, der arbejdede på Kastrup Værk, og folk med en større indkomst, der kom udefra.

I 1766 blev "*Mahler ved Castrup Porcellains Fabrique*" og Jomfru Magdalene Formann gift, og i den anledning betalte de 4 rigsdaler.

I 1770 blev Skibscaptajn Lorents Klees viet og måtte som en anden nygift fra København, brygger og bager Andreas Hvidberg, ligeledes betale 4 rigsdaler. Men en sukkerformer Hans Henrich Schwartsacker og porcelænsmager Jens Thisted på Kastrup Værk havde åbenbart ikke så stor en indtægt, så de kunne nøjes med det halve i samme år.

I øvrigt klagede præsten over at de personer, der var beskæftiget på Kastrup Værk, godt ville lade deres børn døbe, men ikke lade barselskonerne blive introduceret. Moderen (gift som ugift) blev anset for uren efter fødslen og skulle derfor "introduceres" i kirken af præsten ca. 5 uger efter fødslen. Om præsten i det ovennævnte tilfælde gik glip af en indtægt vides ikke.

Folkeskat

Ifølge forordningen af 24.12. 1760 skulle håndværkerne i sognet betale folkeskat af de ansatte, men som præsten skrev forsvandt svendene og lærlingene ofte efter en uge, så det kunne

CASTRUP BÏE

Udsnit over Kastrup landsby med Kastrupgård fra 1787.

være svært at holde mandtal på disse.

Det er først fra 1772, at præsten noterede hvilke håndværksmestre der havde folk til deres "*Haandverks Brug*".

I Tårnby havde smeden Niels Larsen 2 svende. I Sundbyvester havde smed Abrahamsen 2 svende ansat, samme sted havde bødder Lars Mogensen dog sin egen søn, smeden i Sundbyøster Jens Torkildsen havde een svend og Møller Claus Lorentzen i Castrup "*har efter Beretning*" én svend og to drenge. I Maglebylille måtte møller Henrich Rajersen dog nøjes med én svend.

To steder er streget ud - måske er folkene der forsvundet.

Præsten angav endvidere "*Om Kongl. Betjente Forpagtere og andre som boe eller opholde sig paa Lyst Stæder i Taarnby Sogn*"

Her kunne der også være folkeskat at hente. I 1774 noterede præsten følgende: "*NB. Paa Sva-neleye el. Røde-Gaard i S.Øster opholder sig Birke-Dommer Schmidt med Familie -....., men disse søge ikke Taarnby Kirke. Ej heller har jeg paa Møllerne udenfor Amager Port eller Madame Holm, hos hvilken Procurator Flindt, som er gift i Khavn, skal*

paa nogen Tiid have opholdt der. Da disse ikke ere lever i Menighe-den, følgelig ikke ere mig bekiendt kand jeg ikke derom attesterer."

I 1776 nævnes at Fabrikør Diderichsen i Kastrup (Kastrup Værk og Kastrupgård) svarede skatter af sine gårde som andre Amagere mens Hr. Stentzler som var med-ejer af de samme steder opholdt sig nogen tid om sommeren i Kastrup men ellers var bosiddende i København.

Man må sige, at der var nogenlunde styr på folkene i Tårnby sogn i 1700-tallet - specielt som her, når der skulle betales skatter og afgifter.

Glemmer du

- kan med dette nummer fejre 10 års jubilæum!!

Vi er meget glade for den store interesse, der er omkring bladet. Bladet kommer nu i et oplag på 450, og vi må som regel melde "udsolgt", når måneden er gået.

Vi kan glæde de læsere, der ikke har alle numrene, med at de ældre årgange er indbundet og kan lånes på Hovedbiblioteket. På vores hjemmeside findes der endvidere uddrag af enkelte numre.

Her følger en oversigt over bladets indhold gennem 10 år:

1993

1. Arkiv 20 år + Fogelstrøm
2. Byvåben - Korsvejens skole - Carstensminde
3. Kastrup Søbad - Slægtsforskning
4. Kolonihaver
5. Ullerup Heste- og Kræmmermarked
6. Biblioteket
7. Sogneråd - Borgmester
8. Juleerindringer - Kastruplund

1994

1. Udsigt til Amager
2. Fastelavn
3. Pogeskolen - Tårnby Kro
4. Kastrup Fremme
5. Saltholm
6. Lufthavnen
7. Amagerbanen
8. Skottegårdsskolen
9. Allégården
10. Tømmerup
11. Til Ullerup

1995

1. Carl Flensburg
2. Isvinter
3. Amagerlands Fjerkrævler Forening
4. Taarnby Villaby

5. Konfirmation
6. Laurids De Taurah
7. Sildefiskeri
8. Smeden
9. De gamles jul

1996

1. Skytteforeninger
2. SID 100 år
3. Konference om Amager
4. Fiskeriudstilling
5. Plyssens udstillinger - Amager Før og Nu
6. Alhambra
7. Ny bog om amagerdragter
8. Stoppenålen
9. Jul på en Amagergård

1997

1. Svenskere på Amager
2. Fastelavn
3. Bryggeren i Kastrup
4. Sognerådvalg før 1917
5. Naturområdet Vestamager
6. Gartneriet Ny Kastrupgård
7. En Tårnbydrengs sommerferier
8. Amagers løsrivelse - Forfattere om Amager
9. Jagt på Amager og Saltholm

10. Svenskere, brobisser og nybyggere
11. Jul på en Amagergård

1998

1. En lufthavnstolders dagbog
2. Maglebylille i 1920'erne
3. Thorvald fra Bryggergården
4. Maglebylille - den forsvundne landsby
5. Færgerne fra Kastrup
6. Turistmål i vores Kommune
7. Stednavne i Tårnby Kommune I
8. Skolegang for 100 år siden
9. Husdyr i Tårnby før og nu
10. Stednavne i Tårnby Kommune II
11. Jul hos en Kastrupfamilie

1999

1. Billettør på Amagerbanen i 1950'erne I
2. Billettør på Amagerbanen i 1950'erne II
3. Amager Travbane
4. På flugt over Sundet med Kastrupfiskere
5. Tårnby i middelalderen
6. 150 år - Danmarks Riges Grundlov
7. TBK 100 år
8. Saltholm
9. Arkivernes dag
10. Superfos i Kastrup
11. En udstilling på Kastrupgård

2000

1. Tårnby ved årtusindeskiftet
2. "Øresundsposten" - 1. del
3. "Øresundsposten" - 2. del
4. Lufthavnen fylder - Tillykke med de 75 år!
5. "Skipper i eget skiv"
6. "Skipper i eget skiv" - 2. del
7. I skole

8. Smeden
9. Grundejerforeninger
10. Hvad døde de af?
11. Jul i bedstes barndom

2001

1. Lillebror i villabyen - Tårnby Villaby 100 år
2. Sygekasser - foreninger 1
3. Religiøse foreninger - foreninger 2
4. Økonomiske foreninger - foreninger 3
5. Når den røde hane galede - Brandvæsen (75 år)
6. Politiske foreninger - foreninger 4
7. Foreninger for fritidsaktiviteter - foreninger 5
8. Fodboldklubber - foreninger 6
9. Amager Museumsforening - foreninger 7
10. Skriver, skriver om Vestamager
11. Jul i den gamle præstegård

2002

1. Forlystelsesliv
2. Fastelavn
3. Aftenskoler
4. Kastrup Glasværk
5. Kolonihaven
6. Sommerglæder
7. Kommunegrænser
8. Storm over Amager og Saltholm
9. Erindringer fra Løjtegårds kvarteret
10. Hestevogn, bus og tog på Amager
11. Jul og vinterdage på Saltholm

2003

1. Kastrup Glasværk - (fortsat fra 4/2002)
2. Kastrup Glasværk - III
3. Amtsforvalterens Notater fra 1743
4. Sognepræsten fortæller

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til:

Lokalhistorisk Samling

Kamillevej 10

2770 Kastrup

Tlf. 32 46 05 45

www.bibliotek.taarnby.dk

Klik på Lokalhistorisk Samling

Vi har publikumsmaskine med adgang til internettet og mange slægtsforskerlinks.

Åbningstider:

Mandag 16.00 - 20.00

Tirsdag 12.00 - 16.00

Fredag 12.00 - 15.00

Lokalhistorisk Samling har desuden udstillinger på:

Kastrupgårdssamlingen

"*Midt på Amager*"

&

"KASTRUP GLAS"

Åbent Tirsdag til søndag

14.00-17.00

Onsdag tillige

14.00-20.00

Plyssen

Amager Strandvej 350:

Permanente og skiftende udstillinger

Åbent Lørdag og søndag

13.00-16.00